

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ

(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Збірник матеріалів

VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів

28 жовтня 2025 року

Львів 2025

«Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)»: збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 28 жовтня 2025 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. 382 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Ярослав ІЛЬЧИШИН, кандидат педагогічних наук

Ігор КОВАЛЬ, кандидат педагогічних наук

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук

Христина ВЕРБИЦЬКА, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент

Тетяна БОТВИН, доктор філософії, доцент

Марія ІВАНЧЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент

Марина КУЛЬЧИЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент

Тетяна ПУНДИК

Технічне оформлення: **Андрій БАБИЧ**

Збірник укладено за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)» 28 жовтня 2025 року.

Матеріали друкуються українською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій

- Секція 1. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 2. Українська культурно-національна складова світової цивілізації. Культура і війна.
- Секція 3. Етичне й естетичне в культурі. Релігія як сфера культури.
- Секція 4. Соціально-психологічні чинники культуротворення. Соціокультурний вимір науки. Інформаційно-комунікаційні технології як новітня форма існування культури.
- Секція 5. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Гендерна чутливість у культурі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

3. Нагорна Л. Динаміка української ідентичності: від етнічної до громадянської / Л. Нагорна // Український соціум. – 2022. – № 4(83). – С. 23-41.
4. Рябчук М. «Братні народи»: деконструкція імперського міфу / М. Рябчук // Критика. – 2023. – Т. 27. – № 1-2. – С. 15-22.
5. Грабовський С. Постколоніальна війна: імперський синдром сучасної Росії / С. Грабовський // Історична правда. – 2022. – 15 березня.
6. Портнов А. Деколонізація історичної пам'яті в Україні / А. Портнов // Критика. – 2022. – Т. 26. – № 9-10. – С. 8-14.
7. Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» від 21.03.2023 № 3053-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2023. – № 20. – Ст. 98.
8. Український інститут національної пам'яті. Звіт про деколонізацію публічного простору в 2022 році. – Київ: УІНП, 2023. – 45 с.
9. Касьянов Г. Декомунізація та деколонізація: історичний контекст / Г. Касьянов // Україна модерна. – 2023. – № 31. – С. 67-89.
10. Бевзюк Е. Культурна спадщина України під загрозою: втрати та захист / Е. Бевзюк // Музейний вісник. – 2023. – № 23. – С. 101-115.
11. Кулик О. Дерусифікація українського суспільства: мовний аспект / О. Кулик // Мовознавство. – 2023. – № 2. – С. 34-47.
12. Тихолоз Б. Війна ідентичностей: культурний вимір російсько-української війни / Б. Тихолоз // Дзеркало тижня. – 2022. – 18 квітня.

УДК 791.2 (086,8)

ДОКУМЕНТАЛІСТИКА В ЧАС ВІЙНИ ЯК СПОСІБ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Андрій ПУНДИК

*Науковий керівник – Тетяна КОНІВІЦЬКА, доцент катедри українознавства та міжкультурної комунікації, кандидат педагогічних наук, доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Сучасна міжнародна політика дедалі більше виходить за межі традиційної дипломатії, охоплюючи сферу культури, медіа та візуальних комунікацій. В умовах інформаційних війн і глобальної конкуренції наративів важливою складовою державного іміджу стає культурна дипломатія – «м'яка сила», що впливає на громадську думку за допомогою мистецтва, кіно, музики та медіа.

Культурна дипломатія в умовах війни для України перетворюється не лише на інструмент м'якої сили, а й на спосіб боротьби за правду, людяність і міжнародну солідарність. Культурна дипломатія – це інструмент повільної, тривалої дії, яким ми намагаємося змінити ставлення людей до себе, до України. І це те, що змінюється найважче [2]. Найяскравіше цей потенціал проявляється у сфері документального кіно, яке стало важливим засобом формування глобального сприйняття української реальності. Перевага кіно є очевидною і вона не випадкова.

З початком російської агресії проти України у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, українське документальне кіно перетворилося на потужний інструмент міжнародної комунікації. Ще у 2015 році новостворене Управління публічної дипломатії оголосило кінематограф одним із провідних інструментів культурної та іміджевої промоції України за кордоном [3; с. 43]. Документальне кіно під час війни має важливе значення з кількох причин: від надання свідчень про події з перших уст до сприяння емпатії та розуміння серед світової аудиторії. Основним завданням документалістики є протидія дезінформації. У час, коли інформаційні війни часто не менш запеклі, ніж бойові дії, правдиве зображення подій має величезну вагу. Саме документальні фільми дають можливість показати справжнє обличчя війни – не через офіційні звіти чи пропаганду, а через історії простих людей.

Важливою складовою цього процесу також є емоційна дипломатія. Через щирість, біль і надію, які передає документальне кіно, формується емпатія міжнародної аудиторії. Емоційна достовірність кадрів часто впливає на світову спільноту сильніше, ніж будь-які політичні заяви. Саме тому документалістика є потужним інструментом культурної дипломатії – «м'якої сили», здатної змінювати ставлення до країни у світі.

Документалістика стала засобом не лише фіксації історичних подій, а й донесення правди про війну до світової спільноти, формування образу України як держави, що бореться за свободу, демократію та людську гідність. Саме документальні стрічки демонструють, як кіномистецтво може впливати на політичні рішення, змінювати суспільну думку та укріплювати міжнародну підтримку України.

Одним із найяскравіших прикладів серед документальних фільмів, безсумнівно, є "20 днів у Маріуполі" Мстислава Чернова. Фільм отримав "Оскар" за найкращий документальний фільм, що зробило тему Маріуполя ще гучнішою. Його відеоматеріали зруйнованого міста стали емоційним свідченням геноциду українського народу, вплинули на зміну риторики європейських лідерів і сприяли ухваленню важливих політичних рішень: запровадженню санкцій, нафтового ембарго, посиленню військової допомоги Україні.

Після публікації відео з Маріуполя Європа різко змінила тон – від закликів до "дипломатії" – до жорсткої підтримки України. З'явилося розуміння: це не конфлікт, а геноцид і терор проти цивільних. ЄС почав масово постачати зброю, чого раніше ніколи не робив у такому масштабі. Після перегляду документальних кадрів США, Польща, Британія, Німеччина посилили військову допомогу. Змінилася риторика: від "не провокувати Росію" до "Росія має програти". У світі також з'явилися мурали, площі, вулиці і пам'ятники Маріуполю. Фраза "Save Mariupol" стала глобальним протестним слоганом, який виводили на площах Парижа, Берліна, Нью-Йорка. Варто зазначити, що кадри з фільму були включені до матеріалів Міжнародного кримінального суду як докази воєнних злочинів. Маріуполь став ключовим епізодом у справі про геноцид Росії проти українського народу. Після перегляду документу Європа активізувала програми прийому біженців, зросла кількість благодійних фондів, зборів і міжнародних гуманітарних ініціатив. Як виголосив Мстислав Чернов на врученні премії: "...я не можу змінити історію, не можу змінити минуле. Проте ми всі разом – а серед вас зараз найталановитіші люди світу – ми можемо розставити в історії все на свої місця, щоби правда перемогла. Тому що кіно формує спогади, а спогади формують історію".

"Ніхто не знає, що чекає на Україну. Це історія, яку ми створюємо зараз своїми діями", – так сказав про свій фільм один із режисерів документальної стрічки «Порцелянова війна» Слава Леонтєв [9]. Показуючи, як художники продовжують творити навіть під обстрілами, фільм наголошує, що завоювання не лише території, але і культури – це частина війни.

Європейські аудиторії, кіноклуби та фестивалі отримали новий наратив про Україну, що продовжило підтримку та зацікавленість. Такий артпроект підсилив образ України не лише як країни, що зазнає агресії, але як країни творчої, сильної у культурному сенсі. Покази фільму в різних державних інституціях допомогли мобілізувати фінансову, гуманітарну, дипломатичну допомогу Україні. Наприклад, співрежисер фільму "Порцелянова війна" Слава Леонтєв розповідав, що покази фільму значною мірою вплинули на Конгрес США. За його словами, "Порцелянову війну" показували в Конгресі за кілька днів до голосування, за результатами якого Україна отримала пакет фінансової допомоги від Штатів. Автори фільму хотіли, щоб "Порцелянова війна" стала інструментом впливу, аргументом на користь підтримки України. І це спрацювало [8]. Американське видання Deadline склало список з десяти найкращих документальних фільмів року, у ньому опинився і український документальний фільм "Порцелянова війна" [5]. Світові медіа дали стрічці високі оцінки. Наприклад, видання Screen Daily назвало її "особистою сповіддю, майже як живий альбом спогадів", Hollywood Reporter підкреслив, що "фільм має виразний мистецький підхід". Ця

стрічка – це більше ніж документальне кіно. Вона розповідає про силу мистецтва, здатного протистояти війні та руйнуванню [1].

Інший приклад культурної дипломатії – фільм "Потяг до життя", назва якого сама по собі символізує надію, рух уперед, боротьбу за життя в екстремальних умовах. Це робить стрічку символом стійкості українського суспільства, поширюючи образ України як нації, яка не здається навіть під обстрілами. Це розповідь про героїзм, відданість та сміливість, яку світ ще не бачив [6]. "Це дійсно наймасштабніша в історії світових воєн евакуація мирного населення. Вся нація в одну мить наче вмістилася в один довжелезний потяг, який охрестили "потягом життя". Цей символізм ми заклали як у назві фільму, так і пронесли через увесь фільм" [4], – так окреслює продюсерка фільму свою роботу.

Фільм документує, як залізничники в Україні з перших днів повномасштабного вторгнення рятували людей, виконували критично важливі функції – евакуація, медична допомога, уникнення техногенних катастроф. Через такі свідчення стрічка є важливим джерелом знань про новітню історію конфлікту, формування міжнародного розуміння того, що відбувається в Україні. Такий фільм створює образ героїзму, самопожертви, відданості, які виходять за межі державних чи воєнних наративів. Це сприяє гуманізації учасників та жертв війни, запиту до співпереживання та стимулює міжнародну підтримку.

У стрічці беруть участь відомі міжнародні фігури – Борис Джонсон, Орландо Блум, Андрій Шевченко, що сприяє кращому поширенню фільму за межі України, активізує міжнародний інтерес, що в свою чергу зміцнює дипломатичну підтримку. Висвітлення таких історій у Європі та світі формує громадську думку для підтримки України.

Українське документальне кіно і надалі здобуває визнання у світі, демонструє перспективний культурний продукт, посилює образ України як країни, що не лише воює, а й творить. "Це історія цього лісу й історія людей, що там лишилися назавжди", – такою цитатою Ернеста Гемінгвея починається фільм "2000 метрів до Андріївки". Фільм вже має рекордні показники серед документальних стрічок за кількістю глядачів у перші дні, а через фестивалі, кінопрокат, Оскар-номінацію потрапляє в міжнародні медіа. Важливо зазначити, що фільм обраний для представлення України на премії "Оскар" у двох категоріях: "Найкращий документальний фільм" та "Найкращий міжнародний повнометражний фільм". Як зауважив Мстислав Чернов, це дасть змогу переглянути фільм більшій аудиторії, а отже, буде більше обговорень, підтримки з боку країн, громадського суспільства [7]. Під час розкриття індивідуальних історій солдатів і журналістів фільм створює емоційний зв'язок із глядачем, що змінює ставлення аудиторії до конфлікту, знижує "замилення війною". "Коли світ говорить про те, чим має жертвувати Україна – я хочу, щоб вони подивились цей фільм і запам'ятали

дві речі. Перше – українці хочуть миру, але битимуться за свої сім'ї й землю до кінця. І друге – це не про абстрактні метри, десятки тисяч кілометрів. Це про людські життя і кров героїв», – каже Мстислав Чернов. Фільм є прикладом поєднання журналістики, кіно, художньої оптики, а це є новий стандарт для воєнного кіно.

Отже, українське документальне кіно стало не лише мистецьким явищем, а й важливим інструментом культурної дипломатії, в умовах війни виконує роль культурного фронту – воно говорить мовою правди, емоцій і пам'яті. Документальні стрічки про війну виконують функцію свідчення, переконання й впливу, формують у світі нове бачення України – держави, що відстоює свободу, цінності та людську гідність. Завдяки потужним візуальним образам і правдивим історіям ці фільми посилюють міжнародну підтримку, стимулюють гуманітарні ініціативи, сприяють політичним рішенням на користь України.

Сучасне українське документальне кіно стає не лише хронікою війни, а й мовою діалогу з світом – мовою, через яку Україна утверджує свою суб'єктність, культуру й право на майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григоренко М. "Порцелянова війна": що варто знати про український фільм-номінант на Оскар-2025. URL: <https://www.unian.ua/lite/kino/porcelyanova-viyna-chomu-varto-podivitisya-ukrajinskiy-film-shcho-pretenduye-na-oskar-v-2025-roci-12925725.html>.
2. Документалістика в інформаційній війні. Korydor. Журнал про сучасну культуру. URL: <https://korydor.in.ua/ua/stories/dokumentalistyka-v-informatsijnij-vijni.html>.
3. Кушнарєва М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2023. Вип. 67. с. 35-53.
4. "Потяг до життя": як Укрзалізниця стала Ноевим ковчегом. URL: <https://interfax.com.ua/news/press-release/945241.html>.
5. Тарасова Д. Deadline вніс "Порцелянову війну" до десятки найкращих документалок 2024 року. URL: <https://espresso.tv/kino-deadline-vnis-portselyanovu-viynu-do-desyatki-naykrashchikh-dokumentalok-2024-roku>.
6. У прокат виходить документальний фільм про українських залізничників «Потяг до життя». URL: [detector.media+3usfa.gov.ua+3European Business Association+3](https://detector.media+3usfa.gov.ua+3European+Business+Association+3).
7. Фільм «2000 метрів до Андріївки» змагатиметься за «Оскар» у двох категоріях. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4032098-film-2000-metriv-do-andriivki-predstavlatime-ukrainu-na-oskari-u-dvoh-kategoriah.html?utm_source=chatgpt.com.

8. Шилова А. Більше ніж документальне кіно: яку роль відіграють фільми під час війни.

URL: <https://suspilne.media/culture/762553-bilse-niz-dokumentalne-kino-aku-rol-vidigraut-filmi-pid-cas-vijni/>.

9. PORCELAIN WAR. URL: <https://www.porcelainwar.com/>.

УДК 94:008

ДОЛЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Варвара МАТВЄЄВА

*Науковий керівник – Ольга ШЕЛЮХ, кандидат філологічних наук,
доцент, професор кафедри гуманітарних наук Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*

*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного*

Доля культурної спадщини нації в умовах війни — це не просто процес збереження нами артефактів, а й потужний, часто болісний для всіх нас механізм, у якому відбувається не тільки осмислення минулого, а творення для нас нової культурної ідентичності, загартованої екстремальними випробуваннями мого народу. Війна стає для українців жорстоким, але безумовним каталізатором переосмислення цінностей та формує нові символи національної пам'яті, спонукає все суспільство до безумовного збереження культурного коду в умовах сьогодення від прямої загрози цілковитої втрати для всього українського народу. Саме зараз у молоді загострюється усвідомлення того, що культурна спадщина — це не лише матеріальні пам'ятки, такі як будівлі та музейні експонати, а й духовна основа нації, її історична пам'ять, традиції від наших бабусь та дідусів, мова та пісні, фольклор. Саме ці нематеріальні складники стають ефективним ресурсом спротиву, і це виявляється не у військовій, а ментальній стійкості та згуртованості народу. Саме тут і зараз постає необхідність глибоко осмислити та визначити стан і долю тих культурних осередків, які формували нашу українську ідентичність упродовж століть.

Знищення культурної спадщини під час війни це не випадковість, це свідомо стратегія знищення історичних пам'яток, які формують нашу свідомість. Актуальність проблеми особливо зросла після повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році, що стало потужним поштовхом для держави в необхідності збереження культурної спадщини. Знищення архітектурних пам'яток, цілеспрямоване руйнування музеїв, викрадення чи пошкодження експонатів виявилися не лише злочинами проти матеріальної культури, а й спробами культурного геноциду. У таких умовах документування, охорона та відновлення